

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัย ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับคณะกรรมการ ป.ป.ท.¹

จิตติสุทธิ กิตติปัญญพัฒน์²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัย ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศึกษาความเป็นมา กฎหมาย แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัย ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับคณะกรรมการ ป.ป.ท. โดยศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายหลักที่บัญญัติอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการ ป.ป.ท. ในการชี้มูลความผิดทางวินัย คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551

จากการศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับคณะกรรมการ ป.ป.ท. เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับบทบัญญัติการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัย ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีประเด็นปัญหา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการชี้มูลความผิดทางวินัย ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการ ป.ป.ท.

คณะกรรมการ ป.ป.ช.และคณะกรรมการ ป.ป.ท. เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยมีจุดมุ่งหมายในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการทุจริตในภาครัฐ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต จึงมีบทบัญญัติในส่วนของการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้เป็นการเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายทั้งสองฉบับกลับไม่มีการบัญญัติอำนาจในการชี้มูลความผิดทางวินัย ไว้ในบทบัญญัติมาตราที่กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน แต่กลับบัญญัติไว้ในวิธีปฏิบัติงาน จนเป็นเหตุให้เกิดการโต้แย้งอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลปกครองในหลาย ๆ คดี ในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งในปัจจุบันแม้จะมีแนวคำพิพากษาที่ใช้ในการเทียบเคียงอำนาจ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับคณะกรรมการ ป.ป.ท. โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ประโมทย์ จารุณิล และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสุวรรณค์ รองศาสตราจารย์ประโมทย์ จารุณิล และรองศาสตราจารย์ ดร. ปวีศร เลิศธรรมเทวี

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หน้าที่เกี่ยวกับการชี้มูลความผิดทางวินัย แต่กฎหมายก็ยังคงบัญญัติไว้อย่างคลุมเครือ ยังไม่สิ้นประเด็นการโต้แย้งอำนาจหน้าที่ในกรณีดังกล่าวเสียทีเดียว

ประเด็นที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการ ป.ป.ท.

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดทางวินัยเจ้าหน้าที่รัฐผู้ใดแล้ว ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้น จะต้องพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก ตามมาตรา 98 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 แต่หากผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนมีพยานหลักฐานใหม่อันแสดงได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้มีการกระทำความผิดตามที่กล่าวหาหรือกระทำความผิดในฐานความผิดที่แตกต่างจากที่ถูกกล่าวหาให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้ง ถอดถอน มีหนังสือพร้อมเอกสารและพยานหลักฐานถึงคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อขอให้พิจารณาทบทวนมตินั้นได้ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 99 วรรคแรก หากแต่ในกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติชี้มูลความผิดทางวินัยแล้ว ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนพิจารณาลงโทษภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องและให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนส่งสำเนาคำสั่งลงโทษดังกล่าวไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ทราบภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้ออกคำสั่งตามมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 แต่ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนสามารถขอให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. พิจารณาทบทวนมติได้แต่อย่างใด

ประเด็นที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษและการฟ้องคดี ต่อศาลปกครอง กรณี คณะกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติชี้มูลความผิดทางวินัย

สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกจำกัดว่าจะอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะดุลพินิจในการสั่งลงโทษของผู้บังคับบัญชาเท่านั้น คืออุทธรณ์ได้แต่คำสั่งไล่ออก ให้เป็นปลดออกเท่านั้น จะอุทธรณ์ว่าไม่ได้กระทำความผิดทางวินัย ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติชี้มูลไม่ได้ ดังนั้น จึงมีประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่ว่า เมื่อไม่สามารถอุทธรณ์คำสั่งที่ว่าไม่ได้กระทำความผิดทางวินัย ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติชี้มูล จะยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองให้พิจารณาพิพากษาว่ามติ ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้หรือไม่ เนื่องจากการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งในการจะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาวินิจฉัยของศาลปกครอง ตามมาตรา 42 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง แต่ประเด็นข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องเงื่อนไขการฟ้องคดีต่อศาลปกครองดังกล่าว ได้ถูกกำหนดให้ชัดเจนขึ้น เมื่อได้มีการ

ประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 โดยมาตรา 101 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า ผู้ซึ่งถูกลงโทษทางวินัยที่มีสิทธิฟ้องคดี ต่อศาลปกครอง จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ถูกลงโทษ โดยไม่ต้องอุทธรณ์ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้น หรือจะดำเนินการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชาตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับ ว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้นก่อนก็ได้ บทบัญญัติดังกล่าวได้ลบล้างโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องเงื่อนไขการฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ ในกรณีที่เป็นการลงโทษทางวินัย ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูล หากแต่ในกรณีที่ คณะกรรมการ ป.ป.ท. ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนและวินิจฉัยชี้มูลความผิดทางวินัย เช่นเดียวกับกับ คณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 แล้ว กลับไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ที่ให้อำนาจหน้าที่ของรัฐซึ่งถูกลงโทษทางวินัยมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง เหมือนกันกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 101 วรรคหนึ่ง ดังกล่าว

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัย ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับคณะกรรมการ ป.ป.ท. ผู้ศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มีเจตนารมณ์ในการตราขึ้นเหมือนกัน และใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่รัฐ เช่นเดียวกัน บทบัญญัติกฎหมายในเรื่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการชี้มูลความผิดทางวินัย การทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัย การอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษและการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง จึงสมควรบัญญัติให้สอดคล้องกันและอยู่ภายใต้หลักแห่งความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ผู้ศึกษา จึงขอเสนอแนะปัญหา ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการชี้มูลความผิดทางวินัย ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.และคณะกรรมการ ป.ป.ท. ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ดังนี้

(1) แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 28 (2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ดังนี้

“ (2) ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวชผิดปกติ กระทบความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินคดีทางอาญาและดำเนินการทางวินัยในฐานะความผิดที่เกี่ยวข้อง”

(2) แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 17 (5) แห่งพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551

“(5) ใต้อำนาจข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งความเห็นส่งพนักงานอัยการ เพื่อฟ้องคดีอาญาต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ และส่งผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน เพื่อดำเนินการทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ”

2. ปัญหาเกี่ยวกับการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัย ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการ ป.ป.ท. ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย โดยการบัญญัติ มาตรา 40/1 เพิ่มเติมในพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 เรื่องการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ท. ดังนี้

“ มาตรา 40/1 ในการพิจารณาลงโทษทางวินัยตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ท. หากผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน มีพยานหลักฐานใหม่อันแสดงได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้มีการกระทำความผิดตามที่กล่าวหาหรือกระทำความผิดในฐานความผิดที่แตกต่างจากที่ถูกกล่าวหา ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน มีหนังสือพร้อมเอกสารและพยานหลักฐานถึงคณะกรรมการ ป.ป.ท. เพื่อขอให้พิจารณาทบทวนมตินั้นได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ท.

เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ในการพิจารณาทบทวนตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. พิจารณาพยานหลักฐานโดยละเอียด เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติเป็นประการใด ให้แจ้งให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนทราบ เพื่อดำเนินการต่อไปตามมติของคณะกรรมการ ป.ป.ท.”

3. ปัญหาเกี่ยวกับการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษและการฟ้องคดี ต่อศาลปกครอง กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติชี้มูลความผิดทางวินัย

ผู้ศึกษา จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย โดยการยกเลิกความในมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 และบัญญัติมาตรา 44 เรื่องเกี่ยวกับเงื่อนไขการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษและการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ดังนี้

“มาตรา 44 ผู้ซึ่งถูกลงโทษตามมาตรา 41 ที่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ถูกลงโทษโดยไม่ต้องอุทธรณ์ ตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้น หรือจะดำเนินการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชาตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้นก่อนก็ได้

ในกรณีที่ผู้ถูกลงโทษนำคดีไปฟ้องต่อศาลปกครองโดยมิได้ฟ้องคณะกรรมการ ป.ป.ท. ให้ศาลปกครองแจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ทราบ และให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. มีสิทธิขอเข้ามาเป็นคู่กรณีในคดีด้วยได้”

ทั้งนี้ การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตามข้อเสนอแนะทั้งสามกรณี ดังกล่าว จะช่วยแก้ไขปัญหาลึกเกี่ยวกับความแตกต่างของอำนาจการชี้มูลความผิดทางวินัย การทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัย เงื่อนไขการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษและการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกคำสั่งลงโทษทางวินัยตามมติชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการ ป.ป.ท. เพื่อให้มี

หลักประกันความเป็นธรรมและอำนาจความยุติธรรมแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จะไม่ถูกลั่นแกล้งจากผู้มีอำนาจและอิทธิพลทางการเมือง และจะส่งผลให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 บรรลุวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมาย (The Spirit of Law) รวมทั้งยังเป็นการสอดคล้องกับหลักเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง (Principle of Legality of Administrative Act) นอกจากนี้ ยังจะทำให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. “หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน”. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนฯ. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: 2564.
- คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการบรรณาธิการ หนังสือหลักนิติธรรมในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริม หลักนิติธรรมแห่งชาติ. หลักนิติธรรม The Rule of Matter of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม . สำนักงานคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริม หลักนิติธรรมแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม. กรุงเทพฯ: 2557.
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. หลักนิติธรรม ในระบบทศวรรษทางวิชาการเนื่องใน โอกาส ครบรอบ 90 ปี ธรรมศาสตร์อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์. กรุงเทพฯ: 2541.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. คำอธิบาย กฎหมายปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561.
- ฐาตุล ศิริบุษย์วัฒนา. กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2564.
- ชานินทร์ กรัยวิเชียร. หลักนิติธรรม. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. กรุงเทพฯ: 2552.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. นักการเมืองไทย : จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อนการคอร์รัปชัน : สภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ แนวทางแก้ไข. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร, 2549.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. นิติปรัชญา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. Universal Declaration of Human Right. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: 2564.

มูลนิธีวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางปกครอง. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: 2554.

วิชา มหาคุณ. การใช้เหตุผลทางกฎหมาย. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ. 2534.

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานบางประการของกฎหมายปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2564.

ศุภชาติ อังแสงธรรม. รายงานวิจัย เรื่อง การกระทำผิดวินัยของข้าราชการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ระหว่างปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2552. ปัตตานี: 2554.

สังคีต พิริยะรังสรรค์. ทฤษฎีคอร์รัปชัน. สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน. กรุงเทพมหานคร : 2549.

สิทธิกร ศักดิ์แสง. ศาลเป็นผู้สร้างหลักกฎหมายได้หรือไม่ในระบบกฎหมายไทย , ในรวมบทความ "ศาสตร์แห่งการตีความกฎหมาย". พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557.

สำนักมาตรฐานวินัย. คู่มือการดำเนินการทางวินัย. สำนักบริหารกลางสำนักงาน ก.พ., นนทบุรี : 2549.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.). โครงการศึกษาความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม (Conflict of Interests) . เอกสารประกอบการประชุมฯ, กรกฎาคม 2556.

อักษราทร จุฬารัตน์. บทบาทใหม่ศาลปกครองไทย ในนิติรัฐในสังคมไทย. สถาบันสัญญาธรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: 2552.

อุษณา ภัทรมนตรี. การตรวจสอบภายในสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์. 2552.

บทความในวารสาร

โปรดปราน วัฒนศิริธรรม เปริการ์ด. ETAT DE DROIT et RULE OF LAW: existe-il des differences entre les deux notions ? นิติรัฐ-นิติธรรม : มีความแตกต่างกันระหว่างสองแนวความคิดนี้หรือไม่. กฤษฎีกาสาร, ปีที่ 9 ฉบับที่ 3, (เดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2557) : 21-24.

สุรพันธ์ อรัญนารถ. ความยุติธรรมตามธรรมชาติกับการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง. ดุลพาห42, 4 (ต.ค.-ธ.ค. 38) 134-146.

วิทยานิพนธ์

ขวัญฤทัย ใจทัน. การให้ความหมายและที่มาของความหมายการทุจริตของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554.

คณัฏ พุทธรักษาไพบุลย์. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐและการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษทางวินัย. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2563.

มนูญ สะมาลา. ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาวินัยข้าราชการครู. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2539.

สุทธาทิพย์ นาคาบดี. การอุทธรณ์คำสั่งลงโทษของข้าราชการพลเรือน. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2536.

เว็บไซต์

บรรเจิด สิงคะเนติ. การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ, [Online]. Available :

URL : [http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=241, 2547](http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=241,2547), สืบค้นเมื่อ กันยายน 2565.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม, [Online]. Available : URL : <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=1431>, 2553. สืบค้นเมื่อ กันยายน 2565.

ศุภวัฒน์ สิงห์สุวรรณ. การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง, [Online]. Available : URL : <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=1866>, 2556, สืบค้นเมื่อ กันยายน 2565.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ . ประวัติความเป็นมา, [Online]. Available : URL : <https://www.nacc.go.th> , 2562, สืบค้นเมื่อ กันยายน 2565.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. ความเป็นมา, [Online]. Available : URL : <https://www.pacc.go.th/index.php/home/about/12>, สืบค้นเมื่อ กันยายน 2565.

หลักกฎหมายปกครองวันละเรื่อง. หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง. [Online] . Available : URL : www.facebook.com/DroitAdministrative , สืบค้นเมื่อ กันยายน 2565.